

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

БІЛОНОЖКО Євгеній Павлович

УДК 17.023.32

**ШЛЮБНО-РОДИННІ ВЗАЄМИНИ ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОСОФСЬКОГО
ОСМИСЛЕННЯ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент
САВЧУК Микола Петрович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри філософії.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
ГОМІЛКО Ольга Євгенівна,
Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди
НАН України,
старший науковий співробітник відділу
філософії культури, етики та естетики;

кандидат філософських наук
ЯКУБІНА Валентина Леонідівна,
Національний технічний університет
України „Київський політехнічний
інститут”, старший викладач
кафедри філософії.

Захист відбудеться 29 листопада 2010 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.17 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01061, м. Київ, вул. Володимирська, 64, ауд. 330.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці імені М.О.Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01061, м. Київ, вул. Володимирська, 58, ауд. 12.

Автореферат розісланий ____ жовтня 2010 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Ю. В. Павлов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Процеси глобалізації справляють вплив на всі сфери людського життя, мережевість суспільних відносин нівелювала грань між приватним та публічним. Сфера шлюбно-родинних взаємин відчула на собі весь тягар перетворень в економічному, політичному, соціальному, релігійному та інших вимірах. Тому постає необхідність в інтегративному осмисленні даної сфери соціального буття.

Сучасна соціальна філософія репрезентує різні підходи до аналізу феноменів шлюбу, сім'ї та родини. Поряд із консервативним тлумаченнями шлюбно-родинних взаємин існують моделі, що сформувалися внаслідок певних соціальних зрушень, а також під впливом комплексу філософсько-антропологічних узагальнень. Шлюб та сім'я в їх рамках не розглядаються як вічні та незмінні. Відповідно з'являється необхідність переосмислення змісту та значення цих феноменів, передусім у контексті сучасних процесів глобалізації. Якщо раніше соціальна філософія задовольнялась переважно описом сім'ї і шлюбу як союзу жінки та чоловіка для продовження роду, то на сучасному етапі з'являється доцільність розширення поняття „шлюб” та „сім'я” з огляду на зміну ролі статевого чинника, економічно-соціальних умов, культурних і юридичних перетворень.

В рамках новітнього філософського дискурсу виникає необхідність розглядати статі не як даність, а як певне соціальне надбання. Це репрезентується штучним понятійним розрізненням: паралельно в літературі функціонують поняття „гендер”, соціальна статевість та „стать”, як біологічна ознака людини. Класична антропологія основним своїм питанням визначила питання „про людину як таку”. Разом з тим у другій половині ХХ ст. воно уточнюється з урахуванням людської статевої, як біологічної так і соціальної. Проблематика шлюбу та сім'ї вже не розглядається у рамках соціологічного, психологічного або філософського дискурсу. Вона істотно розширюється та інтегрується, що призводить до появи у західній соціально-філософській думці окремої дисципліни – „студії над родиною”. Теоретичні пошуки носять міждисциплінарний характер, тобто залучають соціально-філософські, теологічні, культурологічні, психологічні, соціологічні, економічні знання про сім'ю та шлюб. Однак ще й досі бракує комплексних теоретико-методологічних узагальнень, домінуючим залишається принцип ідеологічності, що спричиняє до вульгаризації та односторонності розгляду феноменів сім'ї та шлюбу.

У сучасному соціально-філософському дискурсі, з метою уникнення заангажованості, декларується необхідність проаналізувати та оцінити ці явища як онтологічно присутні у соціальному бутті. Необхідним є розгляд сімейного, як антропологічного прояву індивідуального „Я” у соціумі „інших Я”, крізь призму творення первинної спільноти „Ми”, що творить благо буття разом. Ця проблема актуалізується в контексті психологічних, економічних, феміністичних та соціальних теорій, які впливають на сьогоденні уявлення про шлюб та сім'ю. Відповідно, ці теорії потребують критичного осмислення з огляду на методи та нинішнє постмодерне розумінні мінливості шлюбу та сім'ї в умовах демографічного колапсу та економічної кризи.

Актуалізується необхідність визначення передусім сутнісного наповнення понять „шлюб” та „сім’я”, оскільки критерії статистичного вимірювання, всеохоплюючої толерантності, культурного плюралізму та постмодерної некритичності у ставленні до таких понять як об’єктивність, відповідність форми до суті були перенесені на сферу шлюбно-родинних взаємин. Це призвело до кризи суспільної та індивідуальної ідентичності, одним із проявів якої є сімейна криза. З огляду на сучасну фінансово-економічну кризу, феномен сімейного набуває особливого значення як для країн, що розвиваються, так і для високорозвинутих суспільств, унаслідок глобального характеру цих процесів, що зумовлює потребу переосмислення шлюбно-родинних взаємин як соціально-філософського явища, яке є формотворчим для суспільства.

Вітчизняний контекст шлюбно-родинних взаємин має свою специфіку. Економічно-політичні перетворення 90-х років ХХ ст. призвели до гострої демографічної кризи. Україна тільки розпочала процес інтеграції до глобального суспільства, який проходить стрімко та доволі неоднозначно. Українській сім’ї одночасно притаманні ознаки патріархальної традиційності і постмодерної індивідуальності. Зважаючи на це, є достатньо складним прогнозування напрямку подальшої еволюції української сім’ї та розвитку соціального капіталу, формування якого починається саме в умовах щасливого подружжя, і є складовою економічного та соціального прогресу будь-якої країни.

Стан наукової розробленості проблеми. Питання сім’ї та шлюбу у тій чи іншій мірі цікавило філософів в усі історичні періоди. Від античності шлюбно-родинні взаємини розглядалися передусім у контексті аналізу соціуму. В різні часи до них зверталися Аристотель, Августин, М. Вебер, Г. Гегель, Т. Гобс, Е. Дюркгейм, Ф. Енгельс, І. Кант, О. Конт, Н. Макіавелі, К. Маркс, Платон, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Тьоніс, Фома Аквінський та інші.

Дослідження сім’ї, як опори соціальної стабільності (консервативний підхід) репрезентується в працях: Папи Римського Бенедикта XVI (Г. Рацінгера), А. де Бональда, А. Карсона, Ф. Кауфмана, Ф. Ле Пле, Р. Нісбета, П. Сорокіна, К. Циммермана; в окрему групу слід виокремити польських дослідників, переважна більшість яких були консерваторами та у зв’язку з тим, що вперше саме в Польщі були розпочаті дослідження над родиною, як сферою міждисциплінарних знань — „студії над родиною” (Ф. Адамський, С. Вишенський, Л. Дечевський, В. Зданевіч, Папа Римський Іван Павло II (К. Войтила), Я. Ласковський, К. Майданський, Я. Маряньський, М. Озоровський, М. Тинкевіч, В. Узарчук, Л. Шафраньський, Т. Якубовіч). Ліберальне розуміння сімейного розкрито в працях: М. Авудт, З. Баумана, С. де Бовуар, Е. Гіденса, А. Дворкина, А. Залкінда, А. Колонтай, Дж. Коре, М. Персі, Б. Рассела, А. Річі.

Різні аспекти глобалізації та сім’ї висвітлені у роботах У. Бека, Д. Бела, Ю. Габермаса, М. Кастельса, Т. Нобля, Т. Парсонса, К. Слан, К. Слечкі, Е. Тоффлера. Економічна складова сімейного висвітлена у роботах Г. Беккера, Дж. Бергстрона, Е. Естерліна, Ф. Фукуями. Проблемою демографії та сім’ї займалися Д. Ван де Каа, Д. Кінгслі, Р. Лестер, Г. Мейн, Р. Пінеллі.

Питання дискурсивного функціонування поняття „сім'ї” та „шлюбу” цікавило П. Бурд'є, Е. Лакло, Ш. Муфа та Д. де Ружмона. Психологічні складові стають предметом уваги Є. Рудінеску, М. Мід, З. Фрейда, Е. Фрома.

Серед вітчизняних авторів комплекс проблем шлюбно-родинних взаємин розглядали, в контексті соціально-філософського дискурсу: Н. Андрєєва, В. Андрущенко, М. Бойченко, Є. Білик, А. Галович, О. Гомілко, М. Вернікова, Л. Саввінов, В. Ткачова, Н. Туліна, О. Чорний, Т. Руденко, І. Ковальова, С. Лазюк, М. Михальченко, Л. Усанова та інші.

Однак, незважаючи на низку досліджень, спектр питань, пов'язаний із аналізом проблематики сім'ї та шлюбу в українській соціальній філософії залишається актуальним з огляду на постійні зміни у соціумі, які відбуваються в площині права, культури, політики, релігії, економіки. Потреба осмислення є відкритою через брак комплексних робіт, в яких мало б місце узагальнення існуючих підходів до шлюбно-родинних взаємин.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася в межах комплексної наукової програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Наукові проблеми державотворення України», теми науково-дослідної роботи філософського факультету «Філософія та політологія в структурі сучасного соціогумітарного знання» (НДР №06 БФ041-01).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування необхідності комплексного соціально-філософського та філософсько-антропологічного підходів у вивченні шлюбу та сім'ї.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення низки дослідницьких завдань:

- проаналізувати специфіку методології дослідження сімейно-шлюбних відносин;
- уточнити соціально-філософський зміст понять „сім'я” та „шлюб”;
- з'ясувати змістовні характеристики основних тенденцій, що відбулися у сучасному суспільстві в сфері родинного життя;
- здійснити аналіз та виявити порівняльні характеристики провідних напрямків шлюбно-родинних взаємин: консервативного та ліберального;
- виявити обмеженість біхевіористично-кількісного та статистично-психологічного вимірювання якості родинного життя, як такого, що вульгаризує сімейні взаємини до споживацького рівня.

Об'єктом дослідження є філософське осмислення шлюбно-родинних взаємин.

Предметом дослідження є основні напрямки концептуалізації шлюбно-родинних взаємин у філософській антропології та їх вплив на соціально-філософські дослідження шлюбу та родини.

Методи дослідження. Дисертаційна робота здійснена у міждисциплінарній проблемній сфері соціальної філософії та філософської антропології із залученням знань з культурології, економіки, релігієзнавства та теології. Методологічною основою дослідження став комплекс дослідницьких методів.

Використані загальнонаукові методи *аналізу та синтезу*, а також спеціальні методи: *конструктивний метод*, що полягає у з'ясуванні загальних принципів

розгортання явища сім'ї та шлюбу. *Компаративістський метод* було використано для співставлення основних напрямків (ліберального та консервативного) щодо тлумачення понять „сім'я” та „шлюб” в межах різних соціально-філософських та соціально-антропологічних концепцій. Використано *цивілізаційний підхід* як такий, що найбільше відповідає аналізу глобалізаційних процесів та з огляду на те, що Україна знаходиться на розломі цивілізацій, а також *системний підхід*, при застосуванні якого досягнуто певне синтезоване узагальнення ліберального та консервативного напрямків.

Методи дедукції та індукції виявились не достатніми для опису сім'ї та шлюбу у повному обсязі, адже вони призводять до необґрунтованої універсалізації та стандартизації, що є загрозою девальвації сімейного як ціннісного, а саме, як інтимного та найбільш досконалого прояву людяності.

В якості емпіричної бази дослідження використані статистичні та аналітичні дані Держкомстату України, на основі яких здійснено узагальнення демографічного та соціально-економічного становища сучасної української родини і визначено перспективи її розвитку. Одночасно здійснена спроба співставити дані статистичного аналізу із пануючими ідеологічними концепціями.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вперше здійсненому обґрунтуванні необхідності комплексного соціально-філософського та філософсько-антропологічного підходів у дослідженні феномену сучасного шлюбу та сім'ї. На основі розробленого підходу розкрито особливості трансформації сімейно-шлюбних відносин у сучасному західному та українському суспільствах. Наукова новизна дисертаційної роботи розкривається у таких теоретичних положеннях:

- на основі порівняльного аналізу основних методологічних концепцій, що розкривають сутнісні характеристики інституту шлюбу та сімейного життя, набуло подальшого розвитку дослідження можливостей і меж їх застосування. Показано, що відсутність спільних координат розуміння, тобто інтегрованого розуміння, трансформаційних процесів та їх спрямованості, відверте ігнорування позицій один одного стосовно спільних проблем сім'ї та шлюбу, надмірна психологізація або, навпаки, біхевіористичні підходи до цих соціальних феноменів, призводить до втрати як глибинно-ціннісного, так і сутнісного, онтологічного розуміння того, чим є сім'я та шлюб;

- уточнено визначення соціально-філософського змісту понять „сім'я” та „шлюб”, який розкрито на трьох рівнях: юридичному, культурно-історичному та повсякденно-побутовому (медіальному); вище викладені поняття можуть бути одночасно тотожними та протилежними, така дискурсивна поліістинність створює дискурсивні поля, які довільно обираються не з огляду на слушність або істинність, а з рації толерантності, необхідності або приємності, як наслідок відсутності консенсусу. Така ситуація множинності змістів нівелює явище сімейного до буденного та мінливого. Термін „родина” на відміну від „сім'ї” характеризується більшою, ніж двоє, кількістю членів та міцними міжособистісними зв'язками.

- вперше здійснено експлікаційний аналіз та розроблено порівняльні характеристики *ліберального* (союз двох індивідуумів заради спільного блага) та *консервативного* (союз чоловіка та жінки заради народження дітей) розуміння шлюбу та родини, вказано на негативні (крайні) прояви ліберального та

консервативного погляду на шлюбно-родинні взаємини на прикладі теорій радикальних феміністичних рухів та тоталітарних рухів, релятивістичного або утилітарного тлумачення понять „шлюб”, „стать”, „сім'я”;

- набув подальшого розвитку аналіз тенденцій впливу трансформаційних процесів у сучасному (інформаційному) суспільстві у сфері сімейного життя: перехід родини з багатьма поколіннями в індивідуалістичну однітну або бездітну сім'ю; замкнуте домогосподарство трансформувалось в економічну незалежність чоловіка і жінки; патріархальну мораль було витіснено сексуальною та феміністичною революцією. Обґрунтовано положення, що розвиток даних явищ став можливим завдяки розвитку постматеріалістичних цінностей, інституалізації, індивідуалізації, вульгаризації фрейдизму та глобалізації у формі вестернізації;

- уточнено і конкретизовано положення, що сім'я, як явище, яке найбільш повно віддзеркалює зміни у суспільстві – зі стабільної замкнутої системи, якою вона була аж до 50-тих років ХХ ст., впродовж 40 років перетворилась у мінливе індивідуально-емоційне утворення;

- вперше набула спеціального розгляду проблема благополуччя сім'ї в контексті „теорії соціального капіталу”, оскільки дана теорія намагається найбільш повно охопити взаємодію сфер приватного та публічного, критично відноситься до патерналізму та заохочує розбудову сімейного нерепресивними методами; „теорія соціального капіталу” намагається узгодити економічну складову та культурно-цивілізаційну роздробленість у глобальному світі.

- висунуто та на підставі вибіркового аналізу, підтверджено гіпотезу, що особливості сучасних соціально-культурних умов функціонування сім'ї та динаміка народжуваності свідчать про відсутність універсальних формул сімейного щастя у кількісному вимірі. Показано, що статистично-психологічні критерії не можуть бути визначенні як ознаки успішності шлюбно-родинних взаємин.

Теоретичне і практичне значення дисертаційного дослідження полягає у новому прочитанні малодослідженої у вітчизняній літературі проблематики. Використані в роботі підходи можуть скласти методологічну базу для розробки соціально-філософських концепцій дослідження новітніх тенденцій трансформації шлюбно-родинних відносин. Отримані результати дисертаційної роботи можуть бути використані в нормативних та спеціальних курсах з соціальної філософії, філософської антропології і філософії культури або розробках окремих спецкурсів з даної та суміжної проблематики, також можуть виступати основою для опрацювання соціальної та демографічної політики, напрямку її розвитку та ідейної забарвленості на загальнодержавному рівні.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною аналітичною роботою. Висновки й положення наукової новизни одержані автором самостійно на основі результатів, отриманих в процесі дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й висновки дисертації обговорювались на засіданнях кафедри філософії Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні положення дисертаційного дослідження доповідались автором на Міжнародних науково-практичних конференціях викладачів, докторантів, аспірантів та студентів “Дні науки-2006” (Київ, 2006), “Дні науки – 2007” (Київ, 2007), “Дні науки - 2009” (Київ,

2009); “Шевченківська весна – 2006” (Київ, 2006) та Міжнародній науковій конференції Київського національного лінгвістичного університету: „Молодь у сучасному світі: філософсько-культурологічні виміри” (Київ, 2009) та розміщені у фахових виданнях ВАК України.

Публікації. Основний зміст дисертаційного дослідження відображений у чотирьох статтях у фахових виданнях, затверджених ВАК України, та п'яти матеріалах виступів на наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені означеною метою та завданнями дослідження, реалізація яких визначила логіку роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що поділяються на підрозділи, висновків і списку використаної літератури. Загальний обсяг дисертації складає 206 сторінок, з яких основний зміст дисертації викладений на 184 сторінках, список використаних джерел містить 195 найменувань і складає 17 сторінок, на 5 сторінках розміщені додатки до дисертації.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дисертації, висвітлено ступінь її наукової розробки, зв'язок із науковими програмами, визначено наукову новизну, розкрито практичну і теоретичну цінність отриманих результатів, особистий внесок здобувача, наведено дані про публікації та апробації наукових досліджень автора.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади дослідження шлюбно-родинних взаємин (формування двох напрямків)**» розглядаються основні положення даного дослідження, формулюються основні дефініції роботи, класифікуються основні дослідники даного напрямку соціальної філософії.

У розділі 1.1 «*Визначення категоріального апарату та методології дослідження*» дається визначення таким поняттям: шлюб (лат. *Matrimonium*, англ. *Marriage*), сім'я та родина (лат. *Familia*, англ. *family*), подружжя (лат. *matrimonium*), кохабітація або конкубінат (лат. *concupinatus*), партнерський зв'язок (англ. *civil union*), гетеросексуальна сім'я (англ. *Heterosexuality family*), гомосексуальна сім'я (англ. *Same-sex marriage* також використовуються інші терміни, для позначення даного поняття "gay marriage", "gender-neutral marriage," "equal marriage," "lesbian marriage," "homosexual marriage," "single-sex marriage," and "same-gender marriage".), стать (лат. *sexus*, англ. *sex*)

Розглянувши дану термінологію у площині юридичного, культурно-історичного, повсякденно-побутового тлумачення виявлено їх різноманітне дефінітивне наповнення (від заперечення і тотожності, до протилежного тлумачення). Така ситуація з одного боку є загрозовою для комунікативного простору (З. Бауман, Бенедикт XVI, П. Бурдь'є, Ж. Бодіярд, Ю. Габермас), з іншого боку є виявом багатозначності сучасності і віддзеркаленням реального стану речей (Е. Лакло, Ш. Муф). Також розкритий трансформаційний розвиток шлюбно-родинних взаємин у європейській цивілізації, який заснований на постійному розвитку теми пристрасного кохання (Д. де Ружмон).

Визначення шлюбу було розглянуто в контексті двох трактувань даного явища:

- *Римо-християнський підхід* — шлюб є зв'язком чоловіка та жінки заради спільного блага, що має тривати до смерті одного із членів подружжя (народження дітей є однією з можливостей);
- *Грецький підхід* — шлюб є зв'язком чоловіка та жінки, що укладається передусім заради народження майбутніх дітей. Виконання цього завдання є свідченням того, що шлюб є щасливим або принаймні виконав свою мінімальну соціальну норму.

На основі цих розумінь пропонується подальша класифікація авторів на консерваторів та лібералів у сфері шлюбно-родинних взаємин.

У підрозділі 1.2 «Гегель як основоположник консервативного та ліберального підходу у тлумаченні шлюбно-родинних взаємин» здійснено детальний аналіз вчення Г. Гегеля про сім'ю як первинний осередок державотворення. Звичайно, ця ідея вже була запропонована Аристотелем, проте саме Г. Гегель здійснив ґрунтовне опрацювання цього явища як комплексного інституту в соціальному житті суспільства.

За Г. Гегелем, сім'я визначається як безпосередня субстанціальність духу, яка виражається у чуттєвій єдності, тобто через кохання. У сім'ї найповніше виражається єдність для себе і в собі, тобто член сім'ї є одночасно і у спільноті, і залишається індивідом. На думку, Г. Гегеля не доцільно будувати сім'ю виключно на коханні, оскільки це хитка підстава. Адже шлюб є тим інститутом, який утворює майбутню сім'ю, де народжуються діти, а тому має будуватись на моральнісному законі. Гегель критикує розуміння шлюбу як інституту, що узаконює статевий зв'язок або громадянський контракт. Філософ свідомо та однозначно відкидає будь-які інші дефініції та нашарування, що панують у шлюбно-родинних взаєминах і намагається надати об'єктивне визначення шлюбу та сім'ї, а саме - «шлюб ... є правовим моральнісним коханням».

Моральнісність є субстанційною метою шлюбу, яка проявляється через кохання, довіру, спілкування (єдність). Істотним є також уточнення, що сім'я є однією особою, а її члени акциденціями субстанційного характеру. Важливими рисами для шлюбу є наявність статевих стосунків та якісна відмінність від співжиття.

Для Г. Гегеля шлюб сам по собі є вічним, проте враховується, що однією із його причин є наявність закоханості, а відповідно чуттєвості. Ці почуття, прирікають даний інститут на нетривалість або можливу нетривалість. Оскільки побудова даного інституту ґрунтується на аргументі, який не можливо верифікувати, тому до суті шлюбу та сім'ї є вписана нестабільність. Дане тлумачення шлюбу є за своїм характером абсолютно світським і надзвичайно вдало пояснює причини розлучення та умови, що допускають ці розлучення. Тому з одного боку, Г. Гегель виступає консерватором (із сім'ї народжується громадянське суспільство, держава має піклуватися про сімейне життя, статеве життя є лише елементом родинного життя), але, з іншого боку, є лібералом (в основі шлюбу є кохання, отже такий союз не тривалий і його можна розірвати).

У підрозділі 1.3 «Формування двох напрямків тлумачення шлюбно-родинних стосунків» автор аналізує становлення ліберального та консервативного напрямку. В основі першого підходу стоїть розуміння історичної мінливості інституту шлюбу

та сім'ї (союз двох індивідів заради спільного блага). Дану тезу намагаються обґрунтувати та довести К. Маркс та Ф. Енгельс. У своїх працях вони говорять про постійну змінність, яка базується на економічних та соціально-історичних перетвореннях суспільства. Підтримується теза про необхідність узаконення розлучень, як засобу запобігання наявності пустих форм. Підхід К. Маркса, який деталізував Ф. Енгельс, розглядає сім'ю в історичному розрізі, як інститут, що цілковито та повністю залежить від інших, більших, інститутів (держави, суспільства).

Виявлено, що найбільш суперечливим моментом в аргументації Ф. Енгельса є посилення на дослідження Ф. Моргана з приводу статевого безладу, який панував за його словами, у первісному суспільстві та гарантував відсутність експлуатації та власності. Цей аргумент, як показано іншими дослідниками, є найслабкішим. Першим критиком даного положення був Е. Вестермарк, пізніше В. Вундт, Б. Маліновський та інші. Про це заявляли не тільки професійні етнологи, а й психологи. Однак ідеї Ф. Моргана успішно перекочували до феміністичних теоретиків і проповідників «вільного кохання» 60-тих р. ХХ ст.

Засновником консервативного підходу (союз чоловіка та жінки заради народження дітей) слід вважати представника романтичного католицизму Франції А. де Бональда. Він цілком у дусі середньовічних мислителів або конфуціанських мудреців описує місце, яке має займати батько, мати та діти. І суспільство, і сім'я мають аналогічну структуру – кожен виконує свої функції та підпорядковується голові сім'ї. А. де Бональд свої міркування черпав безпосередньо від Аристотеля та його рецепції Томою Аквінським про струнку й ієрархічну побудову держави, де кожен відповідально виконує свої функції, а за невиконання своїх обов'язків, окрім суспільного осуду, наражається на гнів Абсолюту. Головним аспектом цієї відповідальності є те, що кожен член суспільства розуміє, що він неспроможний уникнути наслідків свої дій. Відповідальність у Аквінського має характер абсолютної невідворотності.

Одночасно в консервативному напрямку на перший план висувається утилітарна теза обов'язку: сім'я – це суспільна інституція, яка має народжувати дітей для держави (Платон та практика Спарти).

У другому розділі «Сучасне ліберальне трактування шлюбно-родинних взаємин» з'ясовуються причини, наслідки та перспективи розвитку сучасної сім'ї та шлюбу. Передусім аналізуються праці провідних теоретиків з даної проблематики, зокрема, Г. Беккера, М. Авудта, Е. Гіденса, А. Дворкіна, Дж. Колумана, Дж. Коре, А. Тофлера, А. Річі, М. Персі, Е. Ферістона, Ф. Фукуями.

На підставі праць цих авторів здійснено аналіз основних ідейних узагальнень ліберального трактування сім'ї, а саме причин сучасних перетворень, їх наслідків для суспільства та індивіда. Також прогнозуються подальші перспективи розвитку даних інституцій. Дисертант проаналізував проблематику шлюбно-родинних взаємин через призму таких категорій, як: «соціальний капітал», «глобалізація», «вестернізація», «індивідуалізація», «індивід», «інформаційне суспільство», «постмодернізм», «матримоніальний ринок», «андрогінізм», «мінливість», «стабільність».

У підрозділі 2.1 «*Особливості трансформаційних процесів у шлюбно-родинних взаєминах (від стабільності до динаміки)*» розглянуто основні ідеї того, як можна класифікувати сучасну для нас епоху та визначено провідні технологічні та ідейні напрямки, які вплинули на трансформування сімейного життя. Передусім йдеться про глобалізацію у формі вестернізації, постматеріалістичні цінності, інституалізацію — індивідуалізацію; а з іншого боку розвиток медицини (контрацептиви, запліднення *in Vitro* тощо), економічна незалежність жінки. Сьогодні ці перетворення набули всесвітніх масштабів, вийшовши за межі високо розвинутих країн.

Мінливість глобального світу знайшла своє відображення у розмитті розуміння значення, чим є явище шлюбу та сім'ї.

У підрозділі 2.2 «*Сім'я як економічний союз в неоекономічних теоріях*» автором детально розглянута неоекономічна теорія шлюбно-родинних взаємин Г. Беккера.

Економічна теорія матримоніального ринку намагається пояснити причини укладання шлюбу та вибору того чи іншого партнера, виходячи із таких засад, як переваги сімейного життя у порівнянні із самотнім життям, та акцентує увагу на зисках, які можна отримати від одруження. Економічне обґрунтування сімейної поведінки засноване на передбаченні, що кожен чоловік і жінка піклуються виключно про свої «егоїстичні» інтереси.

Вводиться новий вид капіталу — «сімейний капітал». Такі якості як вірність, взаємна підтримка, спільно народжені та виховані діти, тісний емоціональний зв'язок є характерною ознакою існування «сімейного капіталу». Саме розрахунки щодо доцільності втрати чи примноження цього капіталу визначають ступінь мінливості та тривання сім'ї. Стабільність же сімейного капіталу залежить не тільки від економічних чинників, але мають бути враховані, перш за все, особистісні відношення. Проте такі чинники важко розрахувати у економічному вимірі.

Тому ми можемо говорити про одностороннє пояснення шлюбно-родинних взаємин через економічну поведінку індивіда, однак саме цей вимір проливає світло на матеріальний аспект у контексті сучасних глобалістичних змін. До того ж саме такий підхід використовується в державній політиці, тим самим нівелюючи онтологічне та містичне у сфері сімейного.

У підрозділі 2.3 «*Проблема благополуччя сім'ї як теорія соціального капіталу*» автор звертається до найбільш відомої в останні десятиріччя теорії соціального капіталу як довіри, норм і зв'язків, які у свою чергу збільшують ефективність суспільства і полегшують координацію діяльності у суспільстві. Описом функціонування даного капіталу займалися такі дослідники як Дж. Колуман, П. Бурдь'є, Ф. Фукуяма, однак особливу увагу у даному розділі приділено останньому автору. Адже саме він детально проаналізував взаємозалежності та масштаби змін, які відбулися у сфері сім'ї за останні 30-ть років.

Сім'я для Ф. Фукуяма є складним соціально-біологічним утворенням, а сучасний шлюб визначається як „публічне проголошення сексуального та емоційного зв'язку між двома дорослими людьми”. Для нього важливим є інструментально показати ступінь перетворень, які відбулись у сфері соціального. А

оскільки, сім'я є барометром, який точно визначає ступінь перетворень, що відбулись у суспільстві, беручи за основу метод Г. Беккера, збільшення кількості працюючих жінок з одночасним збільшенням рівня їх заробітної платні, він пов'язав із збільшенням кількості розлучень відносно шлюбів і загальним зменшенням народжуваності у ті самі роки. Взявши на озброєння ці самі статистичні дані Ф. Фукуяма, доповнив їх статистикою позашлюбної народжуваності і вивів статистичні показники погіршення або покращення якості соціального капіталу. Прогресуюча кількість розлучень, позашлюбна народжуваність і падіння народжуваності вказують на кризу не тільки демографічну, а передусім соціально-ціннісну.

При застосуванні автором цього методу до українських реалій було виявлено, що народжуваність прямопропорційно залежить від зростання ВВП. Ці показники можуть вказувати на те, що в Україні домінантною є економічна криза, яка призвела до появи демографічної кризи. Одночасне збільшення позашлюбної народжуваності та залежність рівня народжуваності від економічного благополуччя вказує на те, що українське суспільство більше орієнтоване на західні цінності економічно-соціального успіху в особистому житті. Коливання показників народження першої дитини серед жінок вказують на бажання відстрочити її появу до часу економічного успіху.

Вибірковий аналіз подібних показників у Росії, Таджикистані, Польщі, вказує, що найбільш вагомим є передусім культурно-релігійний контекст суспільного життя оскільки і цей фактор може відігравати питому вагу, незважаючи на економічну (бідність) чи соціальну (війна) складову. Варто підкреслити, що вимірювальний характер матримоніальної сфери нівелює особистісне та містичне переживання, які були пануючим в доіндустріальну епоху. Це, у свою чергу, може поставати причиною сучасних соціальних криз та зрушень.

У підрозділі 2.4 *«Андрогінізм як модель побудови досконалого суспільства в феміністичних теоріях»* аналізуються феміністичні теорії радикального напрямку у їхньому ставленні до проблем шлюбу та сім'ї. Виявлено неоднорідність феміністичного підходу до цього явища, яке пов'язується передусім із загальною неоднорідністю фемінізму як теорії. Вибір радикального напрямку обумовлений передусім найбільш вираженою критикою сучасної сім'ї як репресивного соціального інституту.

Провідним акцентом у феміністичному русі є протиріччя між публічним та приватним. До останнього відносять сімейне життя, де права жінок не потрібно ретельно відстоювати у порівнянні зі сферою публічного. Тому значній частині представників феміністичного руху притаманна ідея інтегрувати публічне і приватне, з метою уникнення перенесення сфер експлуатації з роботи до кухні.

На необхідність біологічного нівелювання жіночого дітонародження як головної ознаки експлуатації чоловіками жінок, вказують Ш. Ферістон та М. Персі. Така позиція піддається критиці не тільки дослідниками фемінізму, як-то Ч. Філліпс, але й феміністками культурного напрямку: А. Дворкін, Г. Коре, Р. Роланд. Вони вказують, що заперечення дітонародження як біологічного прояву жіночності призведе до перетворення жінки у об'єкт сексуальної та домогосподарської

експлуатації. Народження жінкою дітей є складовою її буття і відмова від нього буде відмовою від того, щоб бути жінкою.

Отож відома та дуже поширена теза про нівелювання статевої, як шкідливої та зайвої ознаки приналежності, сприймається негативно не тільки консерваторами, але й частиною феміністичних дослідників. Виключення або розмивання біологічної статевої у соціальному житті є згубним явищем для соціуму.

У **третьому розділі «Консервативне тлумачення сучасних трансформацій сім'ї та шлюбу»** висвітлено католицьку позицію щодо сфери шлюбно-родинних взаємин, як найбільш розроблену серед усіх консервативних напрямків потрактування родину, до яких відносяться православний, частина протестантського та мусульманські підходи. У дисертації визначено, у який спосіб консерватори намагаються інтерпретувати сучасний стан родинного життя у глобалізованому світі. Насамкінець описуються загрози крайнього прояву консервативного бачення родини, на прикладі тоталітарних суспільств.

У підрозділі *3.1 «Консервативна родина — неоднорідності дискурсу»* показано основні напрямки критики ліберальних змін, які відбулись у сучасному світі. Консервативна родина базується на твердженні: сім'я — це універсальна суспільна одиниця та людське життя є цінним, незалежно від зовнішніх обставин. Ліберальне нівелювання цих цінностей призводить, на думку представників консервативного напрямку, до розпаду родини.

Неоднорідність дискурсу полягає у крайніх та поміркованих позиціях щодо визначених цінностей, які існують у рамках консервативного бачення сім'ї та шлюбу. Визначаються критерії консервативного бачення сім'ї як теорії, яка обстоює право сім'ї на натуральне (біологічне) запліднення, народження і виховання дітей, що, у свою чергу, є гарантією існування всіх соціальних інститутів та передусім держави. Католицька церква започаткувала наукове дослідження шлюбно-родинного життя, як міждисциплінарної науки про родину, яка є багатограним та первинним соціумом, що виступає формотворчим для всіх інших соціальних інститутів. Тому саме католицька традиція виступає, як провідна у дослідженні сім'ї та шлюбу через найбільшу розробленість та наукову обґрунтованість.

У підрозділі *3.2 «Проблема об'єктивізму в томістичному баченні сучасної сім'ї»* розглянуті основні документи Католицької церкви, що присвячені проблемі сім'ї та шлюбу в сучасних умовах.

Проблема статевого, економічного та соціального перетворення аналізується через призму цінності життя, джерелом якого є натуральна сім'я. Обґрунтовується не доцільність патерналізму, а необхідність більшої родинної автономії. Перераховується перелік основних загроз, які чекають на родину, а це передусім ЗМІ, адже від них залежить уявлення про сутність сучасної родини. Також засуджується мальтузіанство у різних його проявах чи-то в економічному (аборти, планування родин), чи-то суспільно-освітньому (пропаганда контрацепції та вільного кохання). Загроза споживацтва, розтління, аксіологічної деформації, може бути подолана через повернення до дійсної сутності родинного життя, а це можна зробити не директивними методами, а тільки завдяки вільному вибору. Держава має сприяти родині, від цього залежить її довговічність.

Консерватори безмежно вірять у здатність родини пережити всі трансформації та вийти із них неушкодженими.

У підрозділі 3.3 «Тоталітарне розуміння родини як крайній прояв консервативного напрямку» висвітлено загрози, які несе крайній прояв консерватизму (тоталітаризм), на прикладі націонал-соціалістичної Німеччини та Радянського Союзу 1920 – 30-тих років.

Матеріалами для тексту підрозділу були законодавчі акти, ідеологічні програми та художня література. У результаті аналізу охарактеризовано тенденції які були притаманні обом тоталітарним державам: утилітарне трактування родини, засобів для народження та виховання нових лояльних громадян. Політика була націлена на створення нового типу родини, яка б цілковито підпорядковувалася інтересам загального (нації або класу). Приватність та індивідуалізм у такій родині мали бути цілковито знищені.

ВИСНОВКИ

У висновках узагальнюються та концептуалізуються результати досліджень сфери шлюбно-родинних взаємин. У сучасному світі вектори даних взаємин стрімко змінюється та мають ліберальну спрямованість. Ступінь цих перетворень важко передбачити. Виділені два основні напрямки, на жаль, не дають цілковитої відповіді щодо перспектив розвитку та характеру трансформацій, що відбулися. Вони передусім описують і передбачають подальші зміни, обидва напрямки перебувають в антагоністичному ставленні один до одного, що позбавляє можливості робити узагальнення, які б задовольняли сторони з огляду на те, що навіть визначення понять („родина”, „шлюб”, „постродинна родина”, „зміни – деградація” та інші) не співпадають між різними теоріями та напрямками. Така ситуація призводить до різнонаправленості у дискурсивному полі, а відповідно у неможливості та небажанні досягти консенсусу.

Проблемним залишається незавершеність трансформацій сучасної сім'ї, через неповний характер даного явища, ми не можемо об'єктивно та цілісно його узагальнити та описати.

Отож, підсумовуючи, ми можемо зробити наступні висновки:

- Визначаючи зміст понять „сім'я” та „шлюб”, можемо говорити про три рівневі тлумачення: юридичне, культурно-історичне, повсякденно-побутове (медіальне) та неузгодженістю між даними поясненнями одного і того ж явища. Множинність істин у найбільш інтимній сфері людського життя сприяє сімейно-шлюбній нестабільності, а як наслідок породжує демографічну кризу.

- Порівняльний аналіз ліберального та консервативного розуміння шлюбу та сім'ї виявив, що даний поділ найбільш універсальний. Одночасно такий поділ віддзеркалює два архетипічних розуміння мети та суті шлюбу: ліберальне (римо-християнське), коли шлюб є приватною справою творення блага укладаючих осіб, та консервативне (грецьке), коли матримоніальні стосунки, виносяться у площину публічного → відповідального та мають на меті прокреацію. Одночасно виявлено, що обидва підходи наражають явища „шлюбу” та „сім'ї” або на релятивізацію, або на утилітаризм.

- Виявлено тенденції впливу трансформаційних процесів у сучасному (інформаційному) суспільстві у сфері сімейного життя, це проявляється у нестабільності та нетривалості сімейних союзів, але й одночасному підвищенні особистісних мотиваційних чинників при укладанні шлюбів і нівелюванню тиску з боку родини, держави, релігії або інших соціальних груп, які панували раніше. Розвиток даних змін став можливим завдяки розвитку постматеріалістичних цінностей, інституалізації, індивідуалізації, вульгаризації фрейдизму та глобалізації у формі вестернізації. Тому трансформація як позитивне явище, яке визволяє індивіда із лещат соціального тиску, одночасно ставить його перед особистісним відповідальним вибором, який дуже часто індивід не може зробити повноцінно та адекватно, тому індивід без соціального тиску та за відсутності відповідальності може потрапити, навмисно або мимоволі, до спіралі матримоніальної нестабільності (постійного одруження та розлучення).

- Уточнено та конкретизовано, що сім'я є тим соціальним барометром, який найбільш точно відобразив ціннісні зрушення другої половини ХХ ст., державний патерналізм та інституалізація індивідуальності, соціальне розшарування, економічна трансформація та секуляризація, розвиток медицини — це лише найбільш значущі чинники, які вплинули на сучасну сім'ю, перетворюючи її в індивідуально-емоційний союз.

- У процесі порівняння основних концепцій, що пояснюють інститути шлюбу та сімейного життя, встановлено протиріччя між існуючими поглядами на дану сферу, як такі, що виникають з браку спільного розуміння природи самих явищ. Надмірна психологізація або навпаки біхевіоризація даних соціальних феноменів призводить до втрати глибинного, сутнісного, онтологічного розуміння, чим є сім'я та шлюб. Одностороність у розгляді даних явищ призводить до баналізації даних явищ та трактуванні їх як зовнішніх атрибутів.

- Виявлено, що теорія соціального капіталу є найбільш адекватною спробою синтезу ліберального та консервативного підходів до сім'ї, адже враховує економічну складову сімейного життя та культурно-правові, релігійні, соціальні особливості регіону, намагається найбільш гармонійно інтегрувати сфери приватного та публічного, з огляду на економічну продуктивність та внутрішній комфорт сімейного.

- Аналіз впливу соціально-культурних умов функціонування сім'ї та динаміки народжуваності показує відсутність універсальних формул сімейного щастя у кількісному вимірі. Статистично-психологічні критерії не можуть бути визначені як ознаки успішності шлюбно-родинних взаємин. Соціологічні, а дуже часто біхевіористичні, дослідження даної тематики не виходить за межі порівнянь та зведення явища шлюбу або сім'ї до культурного чи соціо-біологічного прояву, тим самим вульгаризують і примітивізують дану сферу.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Білоножко Є. Сім'я як суспільно-біологічне утворення (соціально-політичне тлумачення)/ Білоножко Є. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2007. - № 87 – С. 9 – 12
2. Білоножко Є. Трансформація сім'ї в контексті глобальних змін у суспільстві в другій половині ХХ століття. / Білоножко Є.// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2007. - № 84 – С. 11 – 15
3. Білоножко Є. Сексуальність в християнському подружжі / Білоножко Є. // Людина. Світ. Суспільство. (до 175-річчя філософського факультету) Дні науки філософського факультету. – 2009: Міжнародна наукова конференція (21 – 22 квітня 2007 року): Матеріали доповідей та виступів.: ВПЦ «Київський університет», К: 2009. - Ч. X – С.203
4. Білоножко Є. Вплив економічного фактору на демографічну і сімейну кризу (досвід України 1991 – 2007 рр.). / Білоножко Є. // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наукових праць. - К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. - № 20 (33). – С.109–119
5. Білоножко Є. Андроґонізм – модель побудови досконалого суспільства (феміністичні тлумачення шлюбно-родинних відносин)/ Білоножко Є. // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць / гол. ред. В. В. Лях – Вип.. 81 – К. 2009. – С. 135-145
6. Білоножко Є. Символічність кохання у сучасній культурі / Білоножко Є. // Молодь у сучасному світі: філософсько-культурологічний вимір. Зб. матеріалів Міжнародної наукової конференції./ гол. ред. Бровко М. М. Київ, 26-27 березня 2009 року. – К., Видавничий центр КНЛУ, 2009. – С. 208 – 209
7. Білоножко Є. Неоднорідність феміністичного підходу до тлумачення родинно-шлюбних відносин. / Білоножко Є. // Дні науки філософського факультету. – 2007 Міжнародна наукова конференція (18 – 19 квітня 2007 року): Матеріали доповідей та виступів. — К: ВПЦ «Київський університет», 2007. – ч. V. — С.142
8. Білоножко Є. Критика К. Леві-Стросем концепції еволюціоністичного походження родини (родина як фундаментальний структурний елемент суспільства)/ Білоножко Є. // Шевченківська весна: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – Вип. V: у 5-х част. – Ч.1 / За заг. ред. проф. О.К. Закусила. – К. : Логос, 2007. – С. 134
9. Білоножко Є. До питання шлюбу в сучасних історичних реаліях / Білоножко Є. // Шевченківська весна: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та аспірантів та молодих вчених, присвячена 15-й річниці незалежності України. – Вип. IV : у 3-х част. Ч.1 / за загал. ред. проф. О.К. Закусила. – К. : Логос, 2006. – С. 430

АНОТАЦІЯ

Білоножко Є. П. Шлюбно-родині взаємини як об'єкт філософського осмислення. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2010.

Дисертація присвячена з'ясуванню соціально-філософських засад, у порівняльному зрізі, шлюбно-родинних взаємин. Ґрунтуючись на аналізі провідних соціально-філософських та антропологічних теорій ХХ ст. автор пропонує власне визначення термінів „шлюб”, „сім'я”, у контексті глобальних змін у економіці, суспільно-політичному, культурному та світоглядному житті західної цивілізації. Проблема досліджується на основі класифікації дослідників на два напрямки: консервативний та ліберальний. Даний поділ заснований на ставленні дослідників до явища змін у сімейному житті та трактуванні сім'ї з огляду на прокреаціонізм чи принцип буття разом (творення спільноти).

Дисертаційна робота доводить, що обидва напрямки перебувають у антагоністичному ставленні один до одного та практично не виходять (і не можуть вийти) на рівень діалогу з огляду на різне визначення, чим є сім'я та шлюб. Також дані підходи стоять перед загрозою деградації до своїх крайніх проявів релятивізму (лібералізм) та утилітаризму (консерватизм). В роботі критично осмислене соціологічно-психологічне уявлення про сім'ю, яке засноване на культурному та статистичному аналізі даної сфери, з огляду на те, що такий підхід девальвує ці явища до певного соціального прояву, ігноруючи онтологічне значення сім'ї в соціальному бутті.

Ключові слова: глобалізм, вестернізація, постродина-родина, індивідуалізм, консерватизм, ліберальний, неоекономічний, утилітаризм.

АННОТАЦИЯ

Билоножко Е.П. Брачно-семейные отношения как объект философского осмысления.

Диссертация на получение научной степени кандидата философских наук по специальности 09.00.03 – социальная философия и философия истории. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Киев, 2010.

Диссертация посвящена поиску социально-философского базиса брачно-семейных отношений. Основываясь на анализе основных социально-философских и антропологических теорий ХХ ст., автор предлагает собственное определение терминов «брак» и «семья» ориентируясь на глобальные изменения в экономике, общественно-политической и культурной жизни западной цивилизации. Выделяется три уровня понимания «брака» и «семьи», как юридического, культурно-исторического и обыденно-медиального. Важно подчеркнуть, что значение терминов в каждом из представленных пониманий может варьироваться от тождественного до взаимоисключающего. Множественность трактовок

способствует семейно-брачной не стабильности, результатом чего есть демографическая коллапс.

Исследование проблемы ведется в контексте двух философских направлений: консервативного и либерального. Выбор этих направлений обусловлен взглядами их представителей на эволюцию института семьи и понимании семьи с позиции прокреационизма или принципа совместного бытия (создания общества). В рамках либерального направление рассматриваются неэкономические теории где подняты проблемы матримониального рынка, семейного капитала, патернализма. Особенно выделено к рассмотрению понятие „социальный капитал” как комплекс межличностных отношений, который начинает формироваться на основе семьи и есть гарантом прогресса в развитие общества. Критикуются радикальное феминистическое понимание семьи как асоциального, в связи с игнорированием деторождения и биологического пола. Консервативное направление рассматривается с позицией католической социальной доктрины. Особое внимание уделяется аксиологическому пониманию семьи как первичного социального института, от автономии и развития которого зависит общесоциальное благополучие. Брачно-семейные отношения, в консервативном понимании, основаны на ценностном понимании личности человека.

В диссертации доказывается, что оба направления пребывают в антагонистическом противостоянии и практически не выходят (и не могут выйти) на уровень диалога из-за разного понимания брака и семьи. Также они стоят перед опасностью деградации в сторону своих крайностей – релятивизма (либерализм) и утилитаризма (консерватизм). В работе критически осмыслено социологические и психологическое представление о семье, которое основано на культурном и статистическом анализе данной сферы, связи с тем, что такой подход девальвирует эти явления к определенному социальному проявлению, игнорируя онтологическое значение семьи в социальном бытие. Даная гипотеза основана на выборочном анализе брачно-семейных отношениях (соотношение деторождение, количестве разводов и браков, росте ВВП) в Украине, Таджикистане, Польше, России, что позволяет говорить об отсутствие универсальных формул семейного счастья.

Ключевые слова: глобализм, вестернизация, постосемейная-семья, индивидуализм, консерватизм, неолиберальный, неэкономический, утилитаризм.

SUMMARY

Bilonozhko Y.P. Matrimony-borne relations as the object of philosophic concept. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of philosophy on specialty: 09.00.03 – Social Philosophy and Philosophy of History.- Taras Shevchenko Kyiv National University. – Kyiv, 2010.

This thesis is intended for explaining of social and philosophic rules in the comparative example (pattern) of family and matrimonial relations.

Basing on the analysis of main social-philosophical and anthropological theories of XX century the author suggests his own definitions of terms like „matrimony” and „family” in the context of global economic changes, social-political, cultural and outlook life of Western-European civilisation. This problem is studied on the basis of research

classification on two approaches: conservative and liberal. This division derives from approach of researchers towards the phenomenon of changes in the family life and treatment of family from two different points of view – procreationism or „being together” (creation of social community).

This thesis proves that two approaches are opposite one to another and in practice they do not (cannot) enter the level of a dialog because of different explanations of terms „family” or „matrimony”. Also these approaches are before danger of degradation to their extreme manifestation of relativism (liberalism) or utilitarianism (conservatism).

The thesis presents critical view on social-psychological interpretation of the family relying on cultural and statistical analysis of the certain sphere from such a point of view that this approach devaluates these phenomena into the basic social phenomenon and ignoring ontological meanings of a family in social life.

Key words: globalise, westernisation, post-family-family, individualism, conservatism, liberal, neo-economic, utilitarianism.